

פסחים עב

משה שווערד

1. הערות הגר"ש אלישיב מסכת פסחים דף עב עמוד א

שמעת מינה עקירה בטעות הוי עקירה. ובטעמא דמילתא י"ל אף דבכל התורה כולה מעשה בטעות לא חשיבא, אולם הנה הרי בקדשים אם לא חשב הרי סתמן עומדין למה שהוקדשו קודם לכן, ולזה ס"ל הך מ"ד דלא אמרינן דסתמן כשרין אלא דוקא אם נשאר בסתם, דאף דלא נתכוון כשר, משא"כ בעקר אף דהוי בטעות הרי אי"צ שיהיה חלות דליבעי שיהיה בדעת, דלזה מהני אף בטעות לבטל ה"סתמא". ולא ידך מ"ד מעשה בטעות אינו כלום.

2. רמב"ם הלכות שגגות פרק ב הלכה יא

שחט את הפסח בשבת שלא לשמו בטעות פטור מפני שהזבח כשר שעקירת שמו בטעות אינו עקירה כמו שביארנו בהלכות פסולי המוקדשין.

3. כסף משנה הלכות פסולי המוקדשין פרק טו

... ומ"ש בד"א כשעקר שם הזבח בזדון אבל אם טעה ודימה שזו העולה שלמים הוא וכו'. בפ' התכלת (דף מ"ט) איפליגו אמוראי עקירה בטעות אי הויא עקירה או לא ורבא דהוא בתרא אמר דעקירה בטעות לא הויא עקירה ואביי נמי משמע דסבר כוותיה ובפסחים פ' אלו דברים [דף ע"ב]. מתמה גמרא אמתני' דהתם שמע מינה עקירה בטעות הויא עקירה משמע דס"ל דלא הויא עקירה.

4. ספר שאגת אריה - סימן נב

וא"ת למאי שהוכחתי דאם מל בתוך ח' לא עשה ולא כלום, ולא עשה מצוה כלל בזה, א"כ תקשה ההיא משנה גופיה דמי שהיה לו ב' תינוקות אחד למול אחר שבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של אחר שבת בשבת חייב, אמאי הניחא לר"ש דאמר בפרק האורג (שבת קו, א) כל המקלקליו פטורין חוץ מחובל ומבעיר, ויליף למקלקל בחובל דחייב מדאיצטריך קרא למישרי מילה, הא חובל בעלמא חייב, אלא לר"י דאמר התם דמקלקל בחובל נמי פטור, והתם מתקן הוא כדר"א דאמר מה לי מתקן מילה מה לי מתקן כלי, כלומר דמילה מתקן גברא הוא שמקיים מצות מילה ע"י חבלה זו. וא"כ במל את של אחר שבת בשבת אמאי חייב כיון דבמל בתוך זמנו לא עשה שום מצוה בחבלה זו, ואין כאן משום מתקן גברא, הוה לי' מקלקל בחבלה זו וליפטור. וזה תימה לומר דר"י פליג ארבותיו ר"א ור"י, דשניהם מודים דלאחר שבת בשבת חייב. אלא וודאי ש"מ דבמל בתוך זמנו, אפ"ה מקיים מצות מילה והוה לי' מתקן גברא דחייב אפילו לר"י: אלא שבזו י"ל דהא בלאו הכי על כרחך הא מתניתין דלא כר"י, כדאמר בכריתות פרק ד (י"ט, ב) דאמר רב נחמן התם דמתעסק בשבת פטור, ופריך מהא מתניתין דמל את של אחר שבת בשבת דחייב, ומשני הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב, מתעסק בחבורה נמי חייב, והרי לר"י דאמר מקלקל בחבורה פטור מתעסק בחבורה נמי פטור, ועל כרחך הא דמל את של אחר שבת בשבת דחייב, בלא"ה דלא כר"י אליבא דרב נחמן: מ"מ לפי זה ק"ל הרמב"ם שפסק בספ"א מהלכות שבת (הי"ז) כר"י, שכתב כל המקלקליו פטורין, כיצד הרי שחבל בחבירו או בבהמה דרך השחתה כו' הרי זה פטור ע"כ, אלמא מקלקל בחובל פטור, וא"כ הא דשרא רחמנא מילה בשבת משום דתיקוני גברא הוא, משום שמקיים מצות מילה ובפ"ב מהל' שגגות (ה"ח) כתב, וכן מי שהיה לו ב' תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש או באחד בשבת, ושכח ומל שניהם בשבת פטור מחטאת כו', אבל אם לא היה אחד מהם ראוי למול בשבת ושכח ומל בשבת מי שאינו ראוי למולו בשבת חייב חטאת ע"כ. ומשמע דאפילו מל את של אחד בשבת בשבת, דהוה לי' בתוך זמנו, נמי חייב הואיל ואין לו אלא אחד מהם והוא אינו ראוי למולו בשבת, שהרי ארישא קאי דמיירי נמי מהיה למולו באחד בשבת, דבשבת עדיין הוא בתוך זמנו ואפ"ה חייב. והשתא אם איתא דבמל בתוך זמנו לא עשה מצוה, אמאי חייב, הא הוה לי' מקלקל. ותיקוני גברא נמי

ליכא, כיון דלא עשה מצוה במולו בתוך זמנו: עוד קשה לי שכתב הרמב"ם שם (ה"ט) אומן שבא לימול לפנות היום ביום השבת, ואמרו לו לא נשאר פנאי ביום כדי שתמול, ואם תתחיל למול לא תשלים עד יציאת השבת, ונמצאת חובל בשבת ולא עושה מצוה. ואמר רגיל אני ורזיז ובמהרה אמול, אם לא השלים אלא עד יציאת שבת, הרי זה חייב חטאת שהרי התרו בו ע"כ. ואמאי חייב כיון שלא השלים ולא עשה מצוה אין כאן משום תקוני גברא, והוה לי' מקלקל בחובל דפטור לדידיה דפסק כר"י: אלא שבזו י"ל דמ"מ יש כאן משום תקוני גברא, דאותו מקצת שמל בשבת לכשיגמור לאחר שבת גם זה נחשב מן המצוה. ואלו לא מל את זה

המקצת בשבת, היה צריך למולו בחול, הלכך גם זה נחשב מתקוני גברא לענין דהוה ל' מתקן. ומ"מ כיון דלא השלים לגמרי בשבת לא ניתן שבת לדחות אצלו וחייב. אבל מההיא דתינוקות וודאי קשה לדעת הרמב"ם וכמש"כ:

ואולי י"ל דאע"ג דבמל בתוך זמנו לא עשה כלום, אפ"ה לענין שבת חייב משום מתקן גברא, שהרי מחמת שמלו אע"פ שמלו שלא כדין ולא עשה מצוה, אפ"ה כיון דא"צ למולו מעתה בזמנו, הו"ל מתקן גברא שהרי אם לא מלו היה צריך עדיין למולו:

5. שערים מצויינים בהלכה

ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב. פרש"י דטעה בדבר מצוה, דעדיין לא הגיע זמנו, ומודה ר' יהושע דחייב. וקשה כיון שלא עשה מצוה, והחילול שבת הית משום חובל וחבורה, א"כ הרי זה תלוי זה בפלוגתא אי אמרינן מקלקל בחבורה טייב או פטור, עי' במס' שבת (קו). וי"ל דאע"ג דלא עשה מצוה, מ"מ אינו מקלקל, משום דעצם הסרת הערלה הוא תיקון. דאמרינן במס' נדרים (לב:): מאוסה היא

הערלה כו', והרי זה כמו שהסיר המום מגופו דהוה התיקון. ועי' במ"מ (שבת פ"ט ה"ח) שכתב, דבחוקך יבלת חייב והוא איסור תורה, ותמה עמש"כ הרמב"ם שהוא איסור דרבנן, ועי' מה שכתבנו לעיל (סה: סוד"ה וחתוכת יבלתו) ובמס' שבת (קלו. ד"ה ושכח ומל).

6. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף עב עמוד א

נמצא דיש מחלוקת במל קודם זמנו. לר"ש א"צ להטיף ולש"ך צריך. לש"ך ודאי לא קיים המצוה, ולר"ש כפי שהבין הש"ך קיים המצוה, ומשו"ה א"צ לחזור ולהטיף, ולהשאגת אריה לא קיים המצוה אבל שוב אינו יכול לקיים. יש שיטה שלישיית הגה"מ, והרמ"א פוסק כן, במלו קודם זמנו סובר כהר"ש דא"צ להטיף דם ברית ובמלו בלילה צריך להטיף, וצריך להבין מה החילוק ביניהם הא שניהם שלא בזמנו הוא. ומבאר ר' חיים דהנה מילה קודם שמונה ימים "ביום" מצינו אופנים דכן מלין יליד בית ומקנת כסף נימולין ביום הראשון ללידתם, וכן כל שאין אמו טמאה לידה אין נימול דוקא לשמונה, אבל "בלילה" לא מצאנו בשום אופן מילה. והנה הטפת דם ברית אין זמנה לשמונה דהזמן ח' ימים הוא רק למילה עצמה ולא להטפת דם ברית. וא"כ המל ביום קודם שמונת ימים א"כ ע"י הסרת הערלה במציאות קיים גם יחד עם זה הטפת דם ברית. וא"כ אף שידי מילה לא קיים דהוא קודם זמנו וצריך להטפת דם ברית, אבל הרי קיים יחדיו עם המילה את ההטפה שלגבי זה שפיר מהני גם בתוך זמנו הואיל דבעצם ביום הוא זמן מילה באופנים מיוחדים. אבל בלילה דאינו זמן מילה כלל לא מהני גם הטפת דם ברית וצריך לחזור ולהטיף דם ברית ביום.

7. ספר בית הלוי ח"ב - סימן מו

ועיין ביו"ד סימן רס"ב (סעיף א') שכתב הרמ"א דבמל תוך ח' ימים יצא וא"צ להחזיר ולהטיף ממנו דם ברית אבל אם מלו בלילה לא יצא וצריך להטיף דם ברית ומוכרח דס"ל להרמ"א דבמל תוך ח' ימים נתקיים המצוה. וכבר הקשה עליו השאגת ארי' בסימן נ"ב (ד"ה ועוד היאך) מהא דבשבת דף קל"ח מבואר דבמל של אחר השבת בשבת הוי טועה בדבר מצוה ולא עשה מצוה. והנראה דס"ל להרמ"א דבשבת בעת המילה לא עשה מצוה כלל באותו זמן כיון דהוי עדיין תוך ח' ימים ואין עליו חיוב של מצוה זו כלל ומש"ה חייב חטאת ורק אח"כ כשמגיע יום השמיני מקיים המצוה אע"ג שנימול תוך ח' מה שאין כן בלילה דגם אח"כ כשנעשה לא מהני. וכן מצאתי בצ"ח על פסחים (ע"ב ע"ב ד"ה א"ל ר"ז) שכתב כן בכוונת הרמ"א. ומוכרח להדיא דס"ל דמלבד מעשה המילה יש מצוה שיהי' נימול וכמש"כ להטור ומש"ה שפיר יש לומר דבתוך ח' כיון דהוי ביום כשמגיע יום ח' מקרי שפיר שהוא נימול כמצותו מה שאין כן בנימול בלילה דנעשה בפסול לא מהני אח"כ כשמגיע יום ח'. אבל אם נאמר דכל עיקר מצות מילה אינו רק מעשה החתך לחודא ומיד כשחתך שוב ליכא שום מצוה מדאורייתא עליו אם כן מאי מקיים אח"כ כשמגיע יום ח' הרי אז אינו עושה כלום ובעת שחתך הא ודאי לא עשה מצוה כלל מדמחייב חטאת וחשבינן ל' לא עשה מצוה ומאי איכא בין נימול תוך ח' ובין נימול בלילה. ומוכרח כמש"כ דהמצוה הוי להיות נימול ולא מעשה החתך לחודא וזה מקיים שפיר כשמגיע יום ח' גם כשמלו תוך ח' להרמ"א ושוב מוכרח כהטור דמצוה זו להיות נימול נמשכת עליו לעולם ומש"ה שייך התנאה לפניו:

8. צל"ח מסכת פסחים דף עב עמוד ב

והנלע"ד ליישב דברי רמ"א (והיינו שלא יהיה קשה עליו מדברי הגמרא, אבל לא ליישב קושית הש"ך) הוא, דודאי קודם זמנו לא נתקיימה המצוה, אבל אם מלו תוך חי"ת כשיגיע יום חי"ת מתקיימת מצוה זו, שהתורה אמרה ביום השמיני ימול שכשיגיע יום שמיני יהיה נימול, וא"כ שפיר קאמר לשון יצא. וגם לשון הגמרא הוא נכון. מה התם דלא עביד מצוה, היינו היום ביום שבת הזה שחיללו לא עביד מצוה אלא למחר תתקיים המצוה, פטר ר"י, היכא דעביד מצוה, דהיינו מל של ערב שבת בשבת דעביד מצוה תיכף ביום השבת הזה, מחייב וכו'.

טעה בדבר מצוה וגזירת שמא יעבירונו

9. דעת תורה או"ח תרפ"ח:ו

סעיף ו': אין קורין את המגלה בשבת וכו'. עמ"ל
ט"ז סוסי תקפ"ח זכר. ועי' באשכול סוסי
ז' שהקשה דהא גם אם יעבירונו ליכא חיוב הטאת, דטעה
בדבר מלוה פטור, ובשנמח צמגלה דהוי רק מלוה דרבנן
לקיימא אבל בשופר קשה. ותי' דמשום דאין לנו בקיאות
בקיבוע דירחא אסרוהו, והטעם אפי' דבקיאות עשוהו
כאין בקיאות, שמא יגזר המלכות, דמהאי טעמא שוין
ויטעונו, וכיון דכבר קיים המלוה לא כוי טרוד [וחייב
הטאת]. ועי' שנהלק עם השאלות אם צומן שרי
דיהתיק קיים קראו את המגלה בשבת. ועי' בנח"א.
וחנה האחרונים נסחפקו אם גם צמגלה דרבנן אמרינן
דכטרו דבדבר מלוה פטור מחטאת. ומדברי
האשכול הבי' מנח"א דאפי' צמגלה דהוי דברי קבלה
אינו פטור. והא דפסחים פ"ב ב' [צסוגי דטעה בדבר

10. שו"ת אחיעזר - חלק ג - סימן פג

(א) מה שנסתפקת, אחי יקירי, בטעה בדבר מצוה, אם טעה בדבר מצוה בדרבנן פטור ג"כ, והבאת על זה ראיות, הנה בעיקר הדברים כבר ישב על מדוכה זו הטעם המלך ונכפלו דבריו בפ"ב מהל' שופר ובפ"ה מהל' לולב, ולדעתו שם במצוה דרבנן לא נפטר מטעם טעה בדבר מצוה, ובפ"ב מהל' שופר כ' דלהכי לא גזרו שמא יעבירונו או שמא יתקן כלי שיר משום דהוי טעה בדבר מצוה, ובאמת בסברא זו דל"ש שמא יעבירונו משום דהוי טעה בד"מ כ"כ האשכול בהל' חנוכה ופורים בפירוש ד' הגרי"צ גזירה שמא יטלנו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו ד' אמות ברה"ר, וה"ט דשופר ודלולב כו' משום דלא בקיאות בקביעה דירחא ומספקא לך, ומספיקא לא דחינו כו', וכתב על זה האשכול פירושא דמילתא דאי הוי ידעינן ודאי שהיום יו"ט לא הוי חששו חכמים שמא יעבירונו דאי נמי הוי עבר ד' אמות ברה"ר פטור מחטאת כדאמר ר"י יום א' של חג שחל בשבת ושכח והוציא לולב ברה"ר פטור מפני שהוציאו ברשות כו' יעוי"ש...
אולם גם אם נימא שאין זה אלא מדרבנן נראה דיש לחלק, דבאמת איכא תרי גווני בטעה בדבר מצוה, דבטעה בדבר מצוה דמילה וקרבתות ואכילת תרומה וכיו"ב מעשה האיסור הוא גופי' הוי קיום המצוה שחשב לעשות, אבל בטעות דשמא יעבירונו ד"א ברה"ר אין למעשה האיסור שייכות לקיום המצוה, דקיום המצוה הוא נטילת הלולב או התקיעה בשופר ובהעברה ד"א ברה"ר לא קעביד שום מצוה, וע"כ י"ל דאף אם נימא דרבנן ליכא פטור דטעה בד"מ היינו דוקא בגוונא דאין זה קיום המצוה, אבל היכא דמעשה האיסור הוא מעשה קיום המצוה ונמצא דבעשותו מעשה האיסור הוא טרוד בקיום המצוה עצמה והוי קרוב

לאונס, בזה אין חילוק בין אם הוא דבר מצוה דאורייתא או דרבנן. [וקצת דוגמא לזה י"ל מד' התוס' בשבת בהא דבעי רב ביבי בר אביי
ב) וביתר ביאור י"ל בהא דמחלקינן בין היכא דטעה בגוף מעשה המצוה לבין היכא דהטעות רק בהכשר המצוה
כמו בהוצאת הלולב והשופר לרה"ר עפ"י המבואר במס' שבת קל"ז במחלוקת ר"א ור"י דשניהם לא למדוה אלא
מע"ז ...

11. שו"ת אחיעזר - חלק ג - סימן פג

ג) ומה שהקשית מביצה ח' דפריך אלא ספק מאי טעמא דילמא עביד כתישה ודאי נמי גזוזר משום כתישה וע"ז הקשית דבודאי כסוי אין לגזור שמא יתווש דאף אם יתווש הוא טעה בד"מ, משא"כ בספק כסוי דספק דאורייתא מה"ת לחומרא אינו אלא מדרבנן, ומדרבנן לא הוי טעה בד"מ כמ"ש הטעה"מ, ולכאורה יש לומר דספק דאורייתא חמירא מסתם איסור דרבנן כמש"כ התוס' ביבמות ד' קי"ד בד"ה אריו"ח כיון שיש לחוש לספק טבל דהוי דאורייתא החמירו יעו"ש, אולם מד' האשכול שהובא באות א' דבספק יו"ט חששו משום גזירה שמא יעבירו ולא הוי טעה בד"מ, רק בודאי לא חששו, ומבואר מדבריו דבספק לא הוי טעה בד"מ:
והי' נ"ל ליישב דכיון דמצות כסוי הדם הוא רק אחר שחיתשה והשחיתשה לא הוי מצוה חיובית ואנו דנין בזה אם לשחוט מספק, ובכה"ג אפשר דלא הוי טעה בד"מ, כיון דאין המצוה חיובית ואפשר שלא לשחוט, ובה
יש ליישב קושית הס' עמק יהושע שהק' ביצא בשבת בטלית שאינה מצויצת דחייב הטאת הא הוי טעה בדבר מצוה, ולפמש"כ אתי שפיר דהא ציצית אינה מצוה מחויבת, דאם אין מלבישו אינו מחויב בציצית ולא הוי טעה בד"מ, אלא דאין זה מספיק לתרץ הא דביצה ח' דהתם גם אם שחטו בספק אין מכסין את דמו, ובודאי מכסין, והא אחר שחיתשה הוי מצוה חיובית, וא"כ יש לחלק בין ודאי לספק אם שחטו, ולפ"ז ראיתך נכונה דמוכרח דגם מדרבנן הוי טעה בד"מ:
אולם עיקר ד' טעם המלך דל"ש גזירה שמא יעבירו משום דהוי טעה בד"מ ואין איסור כלל כמש"כ שם
מפורש, תמיהני דהא דטעה בד"מ פטור מקרבן הוא משום דילפינן מע"ז כמבואר בשבת קל"ז ואין אנו למדין
אלא למיפטר מקרבן בכל הקרבנות, אבל מנ"ל דאין איסור כלל, דהא גזיה"כ הוא רק לענין קרבן ואפי'
אם נימא דהטעם משום דלא הוי שגגה ממש דטריד וקרוב לאונס, מ"מ איסורא מיהו איכא דלא הוי אונס ממש,
ובודאי שייך שפיר גזירה שמא יעבירו, וד' האשכול צ"ע:

12. שערים מצויינים בהלכה

דף עב: סמוך לוסתה. פרש"י דמוזהרין פרוש מנשותיהן סמוך לזמן וסת נדוהיהן, כדאמרין במס' שבועות (יח:)
מדכתיב 'והזהרתם את בני' והדוה בנדחה" כו'. ועי' בתוס', דכיון דפרישה סמוך לוסתה הוא מדאורייתא, ולכן באשתו שאינו בוש ממנה היה לו לשואלה, ואם לא שאלה ונתודע אח"כ שהיא נדה חייב, משא"כ ביבמתו שהוא בוש ממנה, הוי בגדר אונס ופטור. [וצריך להבין דזה נחא לשיטת התוס' דסברי דפרישה סמוך לוסתה דאורייתא, אבל לשיטת הרשב"א והר"ן ועוד פוסקים המוכא בכ"י (יו"ד סי' קפד) דסוברים דזהו דרבנן וקרא אסמכתא הוא, א"כ למה יתחייב חטאת כיון דעיקר הפרישה הוא מדרבנן. ובשרית נודע ביהודה (מה"ק סי' נה) ביאר הענין,

13. תוספות רי"ד על פסחים דף עב/ב

סמוך לשעת וסתה. פי' דליכא שום מצוה לבוא עליה ובמעוברת נמי דלא קיים מצות פריה ורביה, אבל יבמתו איכא מצוה שקיים מצות ייבום והפקיע זיקתה ואף על פי שהיתה נדה, הילכך באשתו דלא עבד שום מצוה מיחייב וביבמתו דעבד מצוה פטור:

14. רא"ש על נידה פרק ראשון - סימן ד

[דף ט ע"א] בעא מיניה ההוא סבא מרבי יוחנן הגיע עת ווסתה בימי עבודה ולא בדקה מהו. קמיבעיא ליה אליבא דמ"ד ווסתות דאורייתא מאי כיון דווסתות דאורייתא בעיא בדיקה או דילמא כיון דדמיה מסולקין לא בעיא בדיקה. א"ל תניתוה ר' מאיר אומר אם היתה במחבא והגיע עת ווסתה ולא בדקה עצמה טהורה שחרדה מסלקת את הדמים טעמא דאיכא חרדה הא ליכא חרדה לא

בדקה טמאה אלמא ווסתות דאורייתא והתם כיון דאיכא חרדה דמיה מסולקין ולא בעיא בדיקה ה"נ דמיה מסולקין ולא בעיא בדיקה מהכא משמע הא דאמר' בשבועות פ"ב (דף י"ז ע"ב) אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן עונה אחת סמוך לווסתן כשהיא מעוברת אין צריך לפרוש דאפילו בשעת ווסתן אמרינן הכא דלא בעיא בדיקה. והא דתנן במתני' (דף י"א.) אע"פ שאמרו דיין שעתן צריכה להיות בודקת אבתולה וזקנה קאי ולא אמעוברת. כדא"ר יוחנן (דף י' ע"ב) עלה דההיא אבל בשניה מטמאה מעת לעת. אי נמי יש לחלק בין בדיקה שחרית וערבית דאחמירו בהו רבנן טפי מבשאר בדיקות והא דאמר בסוף אלו דברים (פסחים דף עב ע"ב) גבי אשתו נדה בעל חייב. יבמתו נדה בעל פטור. ופריך מאי שנא יבמתו דקא עביד מצוה אשתו נמי קא עביד מצוה ומשני כשאשתו מעוברת. מעוברת נמי והא איכא מצות עונה. ומשני בסמוך לווסתה. לאו אאשתו מעוברת קאי אלא שנויא אחרתא הוא ולא קאי אמעוברת:

15. מרומי שדה מסכת פסחים דף עב עמוד ב

אי הכי אפילו יבמתו נמי, יבמתו בזיו מינה אשתו לא בזיו מינה. וקשה לי לפירש"י בד"ה אשתו נדה בעל חייב, כדמוקי ליה לקמיה בסמוך לווסתה ובמעוברת כו'. ומבואר דשלא במעוברת אפילו בסמוך לווסתה דהוי ליה לשיולי מכ"מ פטור, משום דמתכוין לעשות מצוה ועשה מצוה דפריה ורביה. א"כ מאי קשה יבמתו נמי, הא עשה מצוה דיבום. ומאי פירש"י דלא רמיא מצוה עליה, הא באשתו אם לא במעוברת פטור, וה"נ ביבום.

16. דעת תורה או"ח תרפ"ח:ה

<p>מלוא, דלמרינן יתיב ר' זירא ורשכ"י וכו', אית דלמרי צהייל פטור וכו', ופריך והאיכא שמחה עונה, ומשני שלא בשעת עונתה, ופריך] והאמר רבא חייב אדם לשמח את אשתו בדבר מלוא [ושני ליפטר ע"ש], וכו' גם כן בגלל עונה דאורייתא, ודלא כרב א' בספרו שכונית משם גם בדרכי כוי ערוך וחונס</p>	<p>✓ ונתנה האחרונים נסתפקו אם גם במלוא דרבנן למרינן דכערוז דנכר מלוא פטור מחטאת. ומדכרי האשכול כמיל מבואר דלפי במגלה דהוי דכרי קבלה אית פטור. והא דפסחים ע"ב ב' [בסוגי דעשה דנכר</p>
--	--

17. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ג סימן כח

... ולענ"ד היה נראה דעיקר העונה הוא בשעה שרואה הבעל שהיא משתוקקת אל בעלה שלכן אמר רבא בפסחים דף ע"ב חייב אדם לשמח את אשתו בדבר מצוה שפרש"י אפילו שלא בשעת עונתה אם רואה שמתאוית לו ומנא לו לרבא חיוב זה שהוא חיוב גמור מדאורייתא דהא הקשה דליפטור בשביל זה מחטאת כשנמצאת שהיא נדה מצד טריד בדבר מצוה שאם היה זה רק חיוב מדרבנן לא היה שייך להקשות זה, אלמא שמפרש כן הקרא דוענתה לא יגרע על זה שחייב לשמחה בשעה שרואה שמתאוית לו, וכן ביוצא לדרך שאמר ריב"ל ביבמות דף ס"ב דחייב לפקדה מטעם זה שהאשה משתוקקת שהוא ואי חיוב מדאורייתא מדא"ר יוסף דאפילו סמוך לווסתה יפקדנה לפרש"י ועוד הרבה ראשונים שהביא הב"י ביו"ד סימן קפ"ד בד"ה ומ"ש ש"א ע"י"ש. ואם היה רק מדרבנן לא מסתבר שהיה שייך להתיר סמוך לווסתה ומה שלכאורה קשה דביוצא לדרך מותר מצד חיוב משתוקקת אפילו סמוך לווסתה וברואה שהיא משתוקקת שחייב כדאמר רבא מתרץ הגמ' דהיה סמוך לווסתה שאסור בפסחים שם דף ע"ב, צריך לומר דיש חלוק בין היכא שלא נעשה ענין שמעורר השתוקקות אלא שהאשה בעצמה נתעורר לה תאוה אף שזהו עונתה לתשמיש דחייבתו התורה לא שייך להתיר סמוך לווסתה דהרי יש איסור גם עליה לשמש סמוך לווסתה כמו עליו וא"כ היה אסור לה להתעורר לתאוה ותשוקה זו עתה דהיה נמצא שנחייבהו לסייע לה לעבור על האיסור דסמוך לווסתה, אבל כשצריך הבעל לצאת לדרך שהוא ענין המעורר בהכרח תאוה ותשוקה להאשה כדדרש מקרא ואל אישך תשוקתך דכן קבע השי"ת שייך שיתירו האיסור דסמוך לווסתה כיון שהתאוה והתשוקה היא מוכרחת ליכא חיוב עליה להבליג על תאוה שהיא צער גדול לה וממילא הוא מחוייב מצד מצות העונה שהוא בלאו עליו אף לדחות איסור דסמוך לווסתה דרבנן לרש"י ודעימיה

18. שו"ת אחיעזר - חלק ג - סימן פג

(א) מה שנסתפקת, אחי יקירי, בטעה בדבר מצוה, אם טעה בדבר מצוה מדרבנן פטור ג"כ, והבאת על זה ראיות, הנה בעיקר הדברים כבר יושב על מדוכה זו הטעם המלך ונכפלו דבריו בפ"ב מהל' שופר ובפ"ה מהל' לולב, ולדעתו שם במצוה דרבנן לא נפטר מטעם טעה בדבר מצוה, ובפ"ב מהל' שופר כ' דלהכי לא גזרו שמה יעביירו או שמה יתקן כלי שיר משום דהוי טעה בדבר מצוה, ובאמת בסברא זו דל"ש שמה יעביירו משום דהוי טעה בד"מ כ"כ האשכול בהל' חנוכה ופורים בפירוש ד' הגר"י צ' גזירה שמה יטלנו וילך אצל בקי ללמוד ויעביירו ד' אמות ברה"ר, וה"ט דשופר ודלולב כו' משום דלא בקי אין בקביעא דירחא ומספקא לן, ומספיקא לא דחינו כו', וכתב על זה האשכול פירושא דמילתא דאי הוי ידעינן ודאי שהיום יו"ט לא הוי חששו חכמים שמה יעביירו דאי נמי הוי עבר ד' אמות ברה"ר פטור מחטאת כדאמר ר"י יום א' של חג שחל בשבת ושכח והוציא לולב ברה"ר פטור מפני שהוציאו ברשות כו' יעו"ש:

והבאת ראיה מפסחים ע"ב דמקשה שם והאמר רבא חייב אדם לשמח את אשתו אפילו שלא בשעת עונתה, והא חיוב זה נראה דאינו אלא מדרבנן, ומ"מ חשיב טעה בדבר מצוה עכ"ד, וראיתי בשו"ת שאלות שמואל סי' ח' שכ' שם ואם מן התורה יוצא בלי כונה ורק מדרבנן בעי כונה אפשר דבדרבנן לא מיקרי טעה בד"מ כמש"כ הטעה"מ. ולדברינו בפסחים דקאמר משום מצות עונה היינו דמצות עשה דעונה מן התורה יעוי"ש, ותמוה לכאורה דהא הגמ' מקשה שם מדרבא גם בשלא בשעת עונתה. ואפשר דטעמו דגם בשלא בשעת עונתה מ"מ כיון דמשדלתו בדברים כמש"כ רש"י בפסחים ע"ב אם רואה שהיא מתאויה לו הוי כשעת עונתה וחיוב מדאורייתא, אבל בשו"ע אה"ע סי' ע"ו לא הובא דין זה מדיני עונה רק בשו"ע או"ח סי' ק"מ נזכר דין זה וכן ברמב"ם לא הובא דין זה, (ובכלל לא מצאתי דינא דרבא דחייב אדם לשמח את אשתו אפי' שלא בשעת עונתה לא בה' אישות ולא בה' דיעות וצ"ע). ואולי לדבריו מצות עונה מדאורייתא מקיים, אבל חיוב מן התורה ליכא. ויש לדון במצוה שאינה חיובית אפשר דלא הוי טעה בד"מ [וגדול אחד הראני בעת ההדפסה מה שכ' בס' בעלי הנפש להראב"ד בשער הקדושה בד"ה והשלישית כיון שהאשה משתוקקת אליו גם על אלה יש קבול שכר והיא היא מצות העונה וכו'. ונראה מדבריו שיש בזה מ"ע מה"ת, ואח"כ כתב שם וא"ר יהושע בן לוי כל היודע באשתו שהיא יראת חטא ואינו פוקדה נקרא חוטא וכו'. ואי בשעת עונתה דאורייתא הוא וכו' אלא לאו אפי' שלא בשעת עונתה וכשהיא צריכה לאותו מעשה, ומשמע דאינו אלא מדרבנן ולכאורה דבריו סותרים זא"ז. שו"ר בטור או"ח סי' ר"מ שכ' ג"כ כהראב"ד בבב"ב, ולמש"כ י"ל דבאמת מקיים מצוה דאורייתא ולהכי דקדק הראב"ד בלשונו גם על אלה יש קבול שכר, אלא שאינו מחויב בה רק מדרבנן. ואולי כונת הראב"ד דאם הוא נקרא חוטא כל שאינו פוקדה חשיב זה כשעת עונה]. ועי' ביש"ש ביכמות שם שהביא ד' רש"י שפירש דקאי בשעת עונה ותמה על זה והוכיח לפרש כפי' הראב"ד והטור, יעו"ש. ומדרש"י והתוס' בפירושם אפשר לומר דשלא בשעת עונה אינו מחויב מה"ת:

אולם גם אם נימא שאין זה אלא מדרבנן נראה דיש לחלק, דבאמת איכא תרי גווני בטעה בדבר מצוה, דבטעה בדבר מצוה דמילה וקרבתו ואכילת תרומה וכו"ו ב מעשה האיסור הוא גופי' הוי קיום המצוה שחשב לעשות, אבל בטעות דשמא יעבירונו ד"א ברה"ר אין למעשה האיסור שייכות לקיום המצוה, דקיום המצוה הוא נטילת הלולב או התקיעה בשופר ובהעברה ד"א ברה"ר לא קעביד שום מצוה, וע"כ י"ל דאף אם נימא דבדרבנן ליכא פטור דטעה בד"מ היינו דוקא בגוונא דאין זה קיום המצוה, אבל היכא דמעשה האיסור הוא מעשה קיום המצוה ונמצא דבעשותו מעשה האיסור הוא טרוד בקיום המצוה עצמה והוי קרוב לאונס, בזה אין חילוק בין אם הוא דבר מצוה דאורייתא או דרבנן. ...

19. תרומת הדשן סימן רנה

שאלה: יולדת שטבלה לאחר מ' של זכר או פ' של נקיבה או קודם זמנים הללו, ורצונה לטבול בלילי שבת מפני שאז בקל לה למצוא רחיצה, אבל מחמת נקיות היתה יכולה לטבול ליל ה' או ליל ו' שרייא בכה"ג שתטבול בשבת או לאו?

תשובה: יראה דלפי משמעות התלמוד אין שום קפידיא בדבר, דמסקינן פ"ב דביצה/דף יח ע"א/א דאדם טמא מותר לטבול בשבת משום דנראה כמיקר ואפילו בימות הגשמים שרי התם, וכן כתב הרמב"ם בהדיא. אמנם שמעתי מהרבה נשים שמחזיקים איסור בדבר לטבול בשבת כה"ג. וכתב מרדכי ממש בשילהי נידה/נדה/ דר"ת אסר לטבול בשבת משום דפסק דלא קי"ל טבילה בזמנה מצוה. ונ"ד דיניה טבילה בזמנה א"כ לכ"ע אסור. ויש לדחות דהא דאסר ר"ת לטבול בשבת היינו אין בעלה בעיר ואינה טובלת אלא משום טבילה בזמנה, ואהא פסק דלא קי"ל דמצוה היא. אבל בעלה בעיר מודה נמי דשרי משום מצות קיום עונה, ואפילו שלא בשעת עונה חשיבין/חשיבין/ מצוה מה שהאיש משמח אשתו בתשמיש המטה כדאיתא בהדיא בפסחים בפ' אלו דברים. ובשילהי מסכת יומא מוכח דאפי' אי לאו טבילה בזמנה מצוה מ"מ יכול לטבול ביום הכפורים כדי להתפלל בנקיות דהיינו נמי בשביל מצוה. מ"מ בנ"ד הואיל ואפשר הוא מאתמול ולא איהרה אלא בשביל הרחיצה או בכה"ג לא שרי. ואע"ג דמוכח פ"ב דביצה דהא דשרי אדם לטבול בשבת משום דנראה כמיקר, היינו אפי' היכא דאפשר לטבול בחול. מ"מ נראה דהאידינא בזמנינו דכ"ע זהירי שלא לרחוץ כלל בשבת אפי' להקיר בין בנהר בין במקוה, אע"ג דלא מצינו איסור מפורש על זה דאפי' במרדכי פ' כירה בשם התוספות דמחמיר לרחוץ בבריכה, מ"מ מתיר בהדיא בנהר ואפשר דה"ה נמי במקוואות שלנו דמעיינות נובעין הן ולא דמי כלל לכלי. מ"מ המנהג הוא ליהרר ולמנוע וא"כ ליכא למימר דאדם נראה כמיקר דהא נזהרים להקיר, ומוכח מילתא דליטבול מכוון ונראה כמתקן. ומטעם זה נראה דנהגו הנשים ליהרר שלא לטבול בשבת כלל אא"כ בעלה בעיר ולא היה אפשר קודם. דבכה"ג הוי טבילת מצוה משום עונה, לפי מאי דנהגו עלמא עתה איסור הרחיצה בנהרות או במקוואות.

20. ספר אור שמח - הלכות שבת - פרק א - הלכה ח

ובזה נראה לפרש מה דקשה לי טובא בשמעתא דהתוקע בשופר של עולה פרק ראווהו בית דין דשקיל וטרי הגמרא אם יצא משום דכיון דתקע מעל ובאיסור קא תקע בהו והלא טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור והכא נתכוין לעשות מצות תקיעה ואם כן ליפטור גם ממעילה וכמו אכל עולת העוף בשסבור שחטאת היא דפטור ממעילה וראיתי שנתעורר בזה בספר טעה"מ [וכן קשה בשבועות כ"ו דאמר שבועה שלא אוכל פת חטיין וקסבור שאוכל קאמר דהוי טעה בד"מ ואולי משום דאפשר בשאלה לא חשיבא טעה בדבר מצוה שהיה יכול לשאול] אולם לפי מה שביארנו דמשום הכי פטור בטעה בדבר מצוה ועשה מצוה אף בנהגה משום דאין ההנאה מחייבת על חסרון הכונה כמו דחייב מתעסק בנהגה משום שכונתו למצוה היה במצוה המוטלת עליו ליהנות ואם כן לפי טעותו היה מחויב ליהנות מן העוף ולאכלו ולכן בבעל יבמתו נדה פטור...

21. דף על הדף פסחים דף עב עמוד ב

בגמ': ורבי יוחנן מ"ש יבמתו דקא עביד מצוה וכו'. רבי אלחנן וסרמן זצ"ל בקובץ הערות (סי"א) כתב להסוברים דמצוה הבאה בעבירה פסולה מן התורה, תקשי א"כ אמאי נקרא יבמתו נדה "קעביד מצוה". וכן לא משכחת לה כלל הא דטעה בדבר מצוה וקעביד מצוה שהרי כיון שהמצוה באה בעבירה אין כאן מצוה ויתחייב בחטאת. ותירץ דבמצוה הבאה בעבירה לא מתבטל רק קיום המצוה, אבל מ"מ הכשר מצוה בודאי קיים, וכגון מילה שלא בזמנה בשבת דאף דעשה עבירה, מ"מ המילה כשרה, וממילא נתקיימה המצוה, דהמצוה הוא שיהא נימול והרי הוא מהול, ורק במקום דהעשייה עצמה הקיום אמרינן דמצוה הבאה בעבירה חשיב כלא עשה את המצוה.

וע"כ כתב דגם ביבום עיקר המצוה הקניין ביבמתו, וכיון דהקניין לא בטל ע"כ דישי לו קיום של מצות יבום, והה"נ בהא דפריך נמי קעביד מצוה דהעיקר קיום מצות פו"ר. (מיהו בהא דפריך דגם במעוברת יש מצוה משום דחייב לשמח את אשתו ומדין מצות עונה, יש לעיין אי שייך לומר כן). וע"ע באמרי משה (ס"ו אות י"א) שג"כ כתב כן בקצרה.

22. דף על הדף פסחים דף עב עמוד ב

בגמ': ואלא כרבי יהושע דתרומה דתנן היה אוכל בתרומה ונדוע שהוא בן גרושה או בן חלוצה ר"א מחייב קרן וחומש ר"י פוטר וכו' א"נ שאני תרומה דאיקרי עבודה וכו'.

הגרע"א (סוף סי' ע"ה) תמה דמ"מ תקשי ממה דתנן ברישא (שם בתרומות) האשה שהיתה אוכלת בתרומה ואמרו לה מת בעלך וכן העבד של כהן שהיה אוכל בתרומה וא"ל שחררך רבך דרבי יהושע פוטר מקרן וחומש, ובוזה לא שייך לתרץ דתרומה איקרי עבודה, דהם זרים גמורים.

ותירץ הבאר יצחק (או"ח סכ"ה) דבאשה ועבד אפש"ל דרבי יהושע פוטר משום דכיון דאכלו פעם בהיתר לא הוו זר מעיקרא, וס"ל כחכמים (תרומות פ"ז מ"ב) דבת כהן שניסת לאחד מן הפסולים אינה משלמת את החומש, דלא הוי זר מעיקרא (עי' כריתות ז א).

23. רמב"ם יד החזקה הלכות תרומות פרק טו

(כב) כל האוכל תרומה מברך ברכת אותו מאכל ואח"כ מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה וכך קבלנו וראינו אותם מברכין אפילו בחלת חוצה לארץ שגם אכילת קדשי הגבול כעבודה שנאמר עבודת מתנה אתן את כהונתכם

24. דף על הדף פסחים דף עב עמוד ב

בגמ': מעשה ברבי טרפון שלא בא אמש לבית המדרש לשחרית, מצאו רבן גמליאל אמר לו מפני מה לא באת אמש לביהמ"ד, אמר לו עבודה עבדתי, אמר לו כל דבריך אינן אלא דברי תימה, וכי עבודה בזמן הזה מנין.

המהר"ץ חיות (שו"ת ח"ב קונט' עבודת המקדש פ"ד) הקשה על הא דמבואר כאן בהדיא דלא היה עבודת בזמן ר"ג, והא מבואר לקמן (עד א) דא"ל ר"ג לטבי עבדו צא וצלי את הפסח אף על גב שהיה אחר החרבן, וה"נ מוכח לקמן קטו: שאמר ר"ג כל מי שלא אמר ג' דברים האלו בפסח לא יצא ידי חובתו, וכתב דמעשה זו היתה אחר חורבן ביתר, דאז לא הורשו לבנות מזבח מפחד המושלים אז. ע"כ.

עוי"ל לכא' לפי מש"כ הנצי"ב (פר' בחקתי) דרק קרבן פסח אפשר להקריב לאחר החורבן, דלא בעינן ביה "ריח נחוח", ומעשה זו בשאר ימות השנה היתה.